

äro runorna fr. o. m. 76 **h** mycket djupt huggna. 89 **y** är tydligt stunget. En fördjupning finnes på v. sidan av 94 **i**, men den är säkert naturlig, icke huggen. 96 **t** har bst endast t. v. 97 **i** är svagt, särskilt upptill och nedtill.

Hadorph och Leitz (B 432): 19 **k**, 20 **i**, 24 **a**, 72 **a**, 76 **h**, 89 **y**, 94 **i**. — Dybeck: 19 **k**, 20 **i**, 24 **i**, 72 **a**, 76 **h**, 89 **y**. — v. Friesen: 19 **g**, 20 **e**, 24 **e**, 72 **e**, 76 **h**, 89 **y**, 94 **e**.

Iofurfast är med all sannolikhet ett kvinnonamn. Ale och Jovurfast äro syskon. De ha låtit göra minnesmärket efter sin fader Jarl och efter två andra män Gisl och Ingemund, sannolikt deras bröder. Om den sist nämnde säges det, att han, som var Jarls son, blev dräpt österut.

Om namnet *Ali* eller *Alli* se U 194 och R. Kinander, *Kronobergs läns runinskrifter*, s. 74. Om kvinnonamnet *Iofurfast* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 101. Om namnet *Iarl* se U 307 (där dock belägget från L 99 bör utgå). Namnet är påfallande vanligt i trakterna kring Uppsala. Om *Gisl* se U 492 (samt U 453, 454), om *Ingimundr* se Sö 194 och U 72.

76 **h** i ordet **hustr** *austr* är med säkerhet endast en felhuggning för **a**. Öpir har av misstag först huggit **n** i stället för **a** och sedan rättat felet, varvid runan blev **h**.

Ristningen är utförd av Öpir och signerad av honom. Det är kanske anmärkningsvärt, att ristningen helt saknar kors. Det är påfallande, om man jämför med den av Öpir i samma stil utförda och med kors rikt försedda runstenen vid Högby, Uppsala-Näs sn, U 893.

Peringskiöld sammanställer inskriftens *Iarl* med samma namn på U 922 i Uppsala domkyrka och antager att det är fråga om samme man. Stenen i domkyrkan hade Jarl låtit resa efter sin fader. »Här strax vthom Vpsala i Nora by, finnes nu Jarls egit minnings märke, af hans söner inrättat; så at thär af kan slutas them hafwa varit rådande Herrar i thetta Ulleråkers härad, och thär ifrån fordom giort vtthåg til andra länder. — Med Öster förstås Estland och Finland, hwars Lagman för tryhundrade åhr sedan, stadigt kallades Lagman i Österlandet. Och är troligit, att Ingimunt Jarls son, som dräptes i Österlanden, först varit i krigstog under Konung Agner, som wid pass Anno Christi 250. segrade i Finland öfwer höfdingen Froste; och at bemälte Ingimunt vidare biwistat thet vtthåg, som skedde vnder Konung Yngve Alriks son, hwilken efter sin farfaders exempel stridde i samma land wid åhren 280, då Ingimunts död kan wara tilfallen.»

899. Vårdsätra, Bondkyrka sn.

Pl. 167.

Litteratur: B 434, L 120, D 1:164. J. Bureus, Fa 6 s. 88 n:r 202 (Bureus' egen uppteckning), Fa 10:2 n:r 27 B, Fa 5 n:r 25, Fa 1 s. 8, Monumenta Sveo-Gothica haftenus exsculpta (1624), n:r 23; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta Ullerakerensia (1719), s. 326; P. Dijkman, Historiske Anmärckningar (1723) s. 88 f.; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 36, 213; R. Dybeck, Reseberättelse 1863 (ATA); O. v. Friesen, Runorna i Sverige (3 uppl., 1928), s. 68, Runstensundersökningar i Upsala län 1898 (hs i ATA), Anteckningar (UUB); Fornminnesinventering i Bondkyrka socken 1937—38 (hs i ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (i Fa 10:2), träsnitt (i Monum. Sveogothica, Fa 10:1 och Fa 5); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiöld a. a. och B 434); Dybeck (D 1:164); v. Friesen foto (ATA, UUB), återgivet i Runorna i Sverige 1928.

Runstenen står i Vårdsätra äng, 5 m. V om gamla vägen till Vårdsätra, den s. k. lilla Vårdsätravägen, ung. 250 m. S om den punkt, där denna väg utgår från stora landsvägen, och ungefär lika långt N om Hågaåns mynning i Vårdsätraviken. Ristningen är vänd mot Ö, d. v. s. mot vägen. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Uppsala». Om dess läge i förhållande till landhöjningen se N. G. Hörner i *UFT* h. 46 (1943), s. 241 f. med där cit. litteratur.

Runstenen var givetvis känd av Joh. Bureus, som under senare delen av sitt liv bodde på Vårdsätra. Han anger platsen helt enkelt: »Vårdsätra i Bondekyrkia S.» (Fa 6), »Vårdsätra»

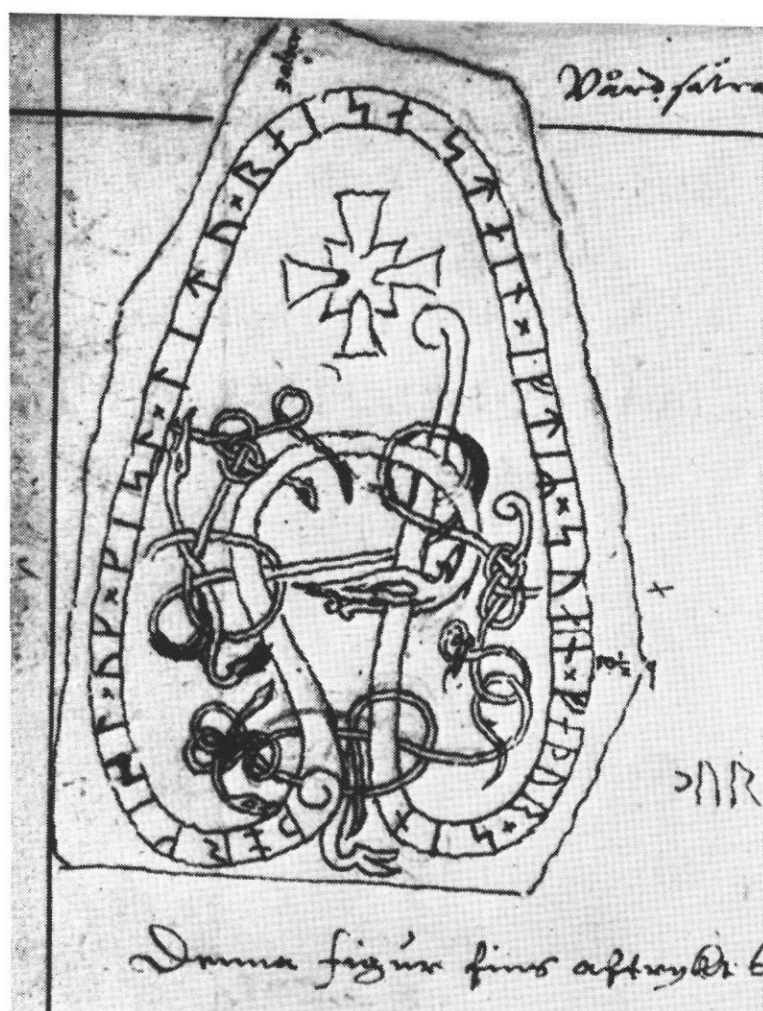

Fig. 417. U 899. Vårdsätra, Bondkyrka sn. Efter teckning av Bureus.

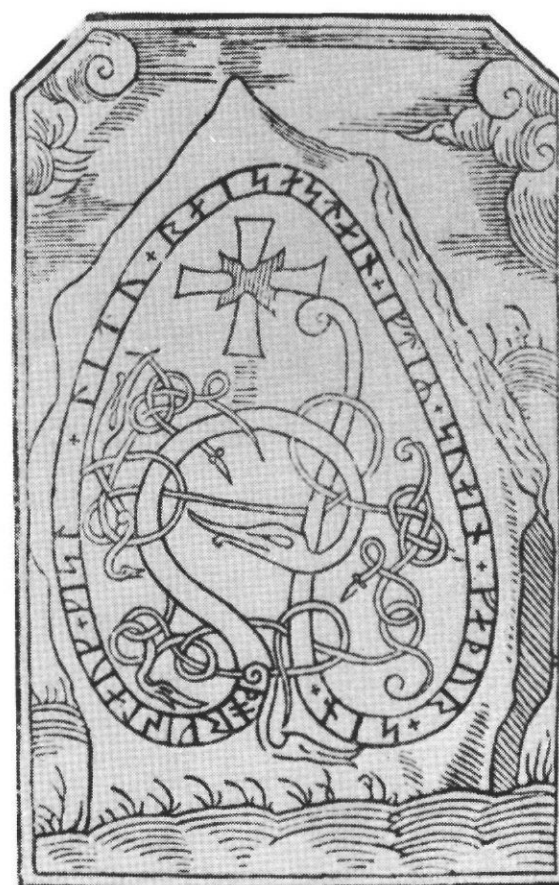

Fig. 418. U 899. Vårdsätra, Bondkyrka sn. Efter träsnitt av Bureus.

(F a 10: 2), »Widh Wålsätra» (Mon. Sveo-Goth.), »Vårdsätra i Norra ängen» (F a 5). — *Ransakningarna*: »Wårdsätra Norräng 1 steen påskrifwen». — Peringskiöld: »I Wårdsätra eng, när wid vägen, beskådes en ormfätad Runesteen». — O. Celsius har granskat inskriften den 15 maj 1726. — Dybeck: »Stenen ligger i Wårdsätra äng nära vägen mellan gården och Gottsunda samt nästan midt för det ställe, der Håga-ån utfaller i Wårdsätraviken af Ekolen». — Beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala»: »N om Wårdsätra vid vestra sidan af vägen.»

Ljusgrå granit. Höjd (över nuv. markytan) 1,95 m., största bredd 1,45 m. Stenen avsmalnar mot toppen. På h. sidan nedtill har en skiva slagits bort från ristningsytan, varvid en del ornamentik och ett par runor ha gått förlorade. Skadan fanns redan på 1600-talet. Bureus anmärker vid denna del av inskriften: »bort bränt». Brottytan är här mörkare (blågrå) än ristningsytan i övrigt. Ytan är ganska jämn och slät. På några ställen finnas runda fördjupningar, som knappast kunna vara naturliga. Den största är på vänstra sidan straxt ovanför mitten, utanför slinglinjen, mellan 14 l och följande ×. Ristningen är synnerligen skickligt utförd och överallt fullt tydlig. Linjerna äro mjuka och rundade.

Inskrift:

porkisl × auk × kisl × litu × raisa × stain × iftir × suain fa - . . . × sin
 5 10 15 20 25 30 35 40

Þorgisl ok Gisl letu ræisa stæin æftir Svæin, faður sinn.

»Torgisl och Gisl läto resa stenen efter Sven, sin fader».

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut. 4 k är icke stunget, icke heller 11 k. 29 i är icke stunget. Intet sk efter 38 n. Av r. 41, som givetvis har varit p, finnes endast nedersta delen av en hst.

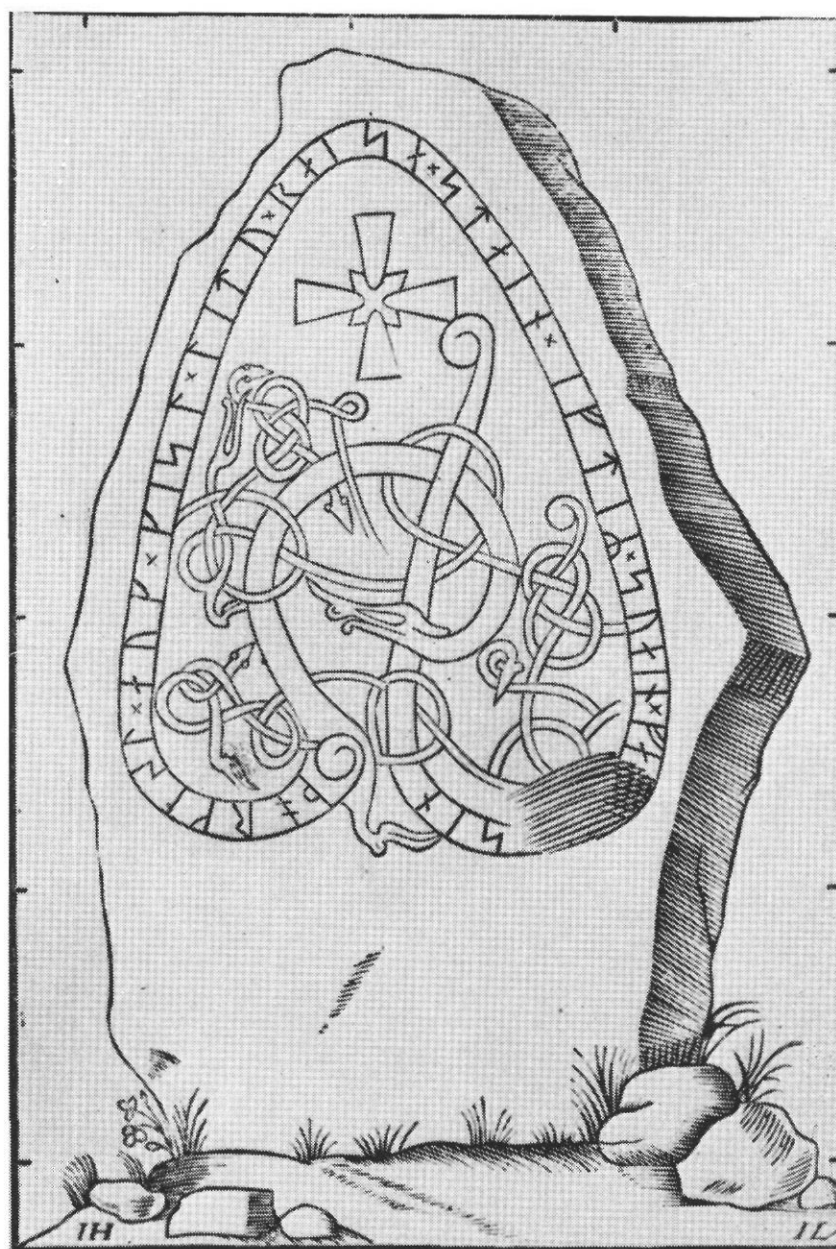

Fig. 419. U 899. Vårdsätra, Bondkyrka sn. Efter B 434.

Bureus' teckning (i F a 10:2) och hans träsnitt visa visserligen inskriften fullständig, med runorna **pur** efter 40 a. Men det förefaller troligt, att detta beror på en, i och för sig alldeles självklar suppling och att stenen redan vid 1600-talets början var skadad. I Bureus' anteckningsbok (F a 6) äro nämligen dessa runor **pur** överstrukna, med anteckningen »bort bränt», och i den renskrivna förteckningen (F a 5) äro de skrivna med grönt bläck, vilket anger dem som en suppling. Vid teckningen i F a 10:2 finnes med blyerts skrivet »borta äre þñR». — O. Celsius antecknar vid detta ställe: »bortfallit flisor».

Stenen är rest av bröderna Torgisl och Gisl till minne av deras fader Sven. Om namnet *Gisl* se U 492.

Ornamentiken är ytterst väl beräknad och skickligt genomförd. Det råder en påtaglig rytm i linjespelet. Avståndet mellan runorna är likformigt. Inskriften börjar och slutar på samma höjd.

900. Läby kyrka.

Litteratur: J. Bureus, F a 6 s. 223 n:r 282 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 256; J. Peringskiöld, *Monumenta Ullerakerensia* (1719), s. 337.

Ett fragment av en runsten fanns enligt anteckning av J. Rhezelius »Vthi Ladeby kyrkiedör». I Bureus' renskrivna samling F a 5 tillägges, att stenen var »förbränd». — Peringskiöld: